

Dos assentaments rurals indígenes arran del camí de Parpers

(s.IV-II a.C.)

Síntesi de la memòria dels resultats de les intervencions arqueològiques
dutes a terme en el traçat de la nova autopista de Mataró a Granollers,
tram de la Roca del Vallès

Treballs

Eduard Sánchez i Campoy
Luís Manuel González Ortega
Jordi Morer i Llorens

Arqueociència SCP

INTRODUCCIÓ

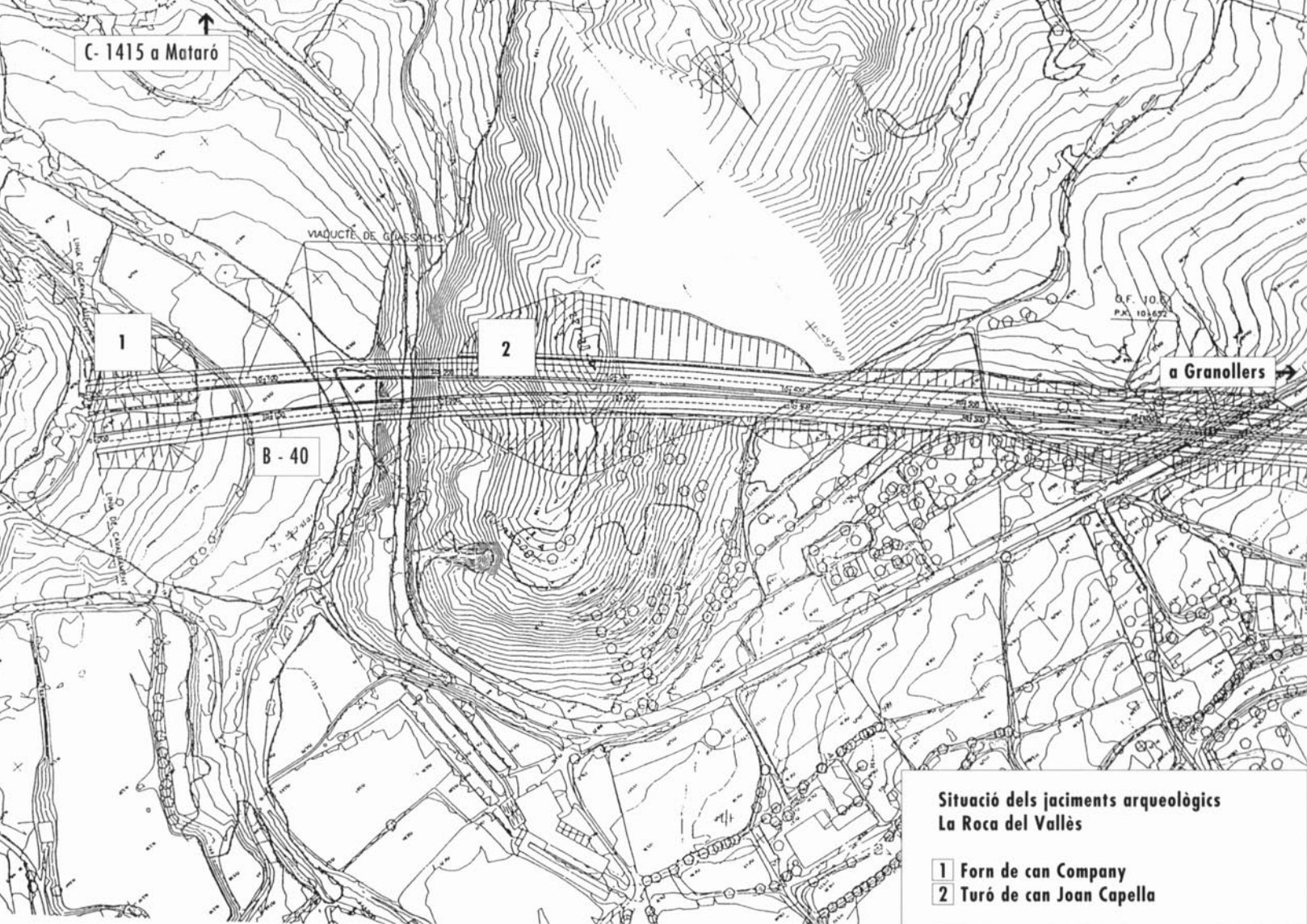
Amb motiu de la construcció d'una nova autopista entre les poblacions de Mataró i Granollers, el Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya, d'acord amb l'empresa concessionària de l'obra, Gestió d'Infraestructures SA, va endegar, paral·lelament a l'inici de les obres de construcció, una campanya de prospecció superficial i de salvament de les restes arqueològiques afectades pel nou traçat de l'esmentada autopista. Els treballs es van desenvolupar entre el 2 de març i el 2 d'abril de 1993 amb la total col·laboració de l'empresa concessionària GISA i de la constructora Fomento de Construcciones y Contratas SA. L'execució de les intervencions arqueològiques al terme de la Roca del Vallès ha estat a càrrec de l'empresa ARQUEOCIÈNCIA SCP.

Paral·lelament a la prospecció superficial i als sondejos practicats en els jaciments localitzats, s'ha efectuat la prospecció del traçat de la via romana d'Ilduro a Semproniana, a partir del coll de Parpers fins a la Roca del Vallès, amb la col·laboració del senyor Emili Ramon de l'Àrea d'Arqueologia del Museu de Granollers.

PROSPECCIÓ DEL TRAÇAT DE L'AUTOPISTA

Prospecció superficial

La prospecció superficial es va efectuar prèviament al moviment de terres de les obres de construcció i no es va observar cap indicatiu de resta arqueològica al llarg del traçat. El motiu principal d'aquesta prospecció va ser la localització del jaciment iberoromà de can Companys,

però va ser totalment infructuosa. Aquest jaciment fou donat a conèixer per Josep Estrada i catalogat en l'inventari del patrimoni arqueològic pel Sr. Jordi Pardo el desembre de 1983. Nosaltres hem prospectat acuradament la zona on J. Pardo va situar el jaciment i no hem trobat cap indicatiu clar de la presència de l'esmentat jaciment. Pensem que es pot tractar d'una confusió d'ubicació del jaciment en la Carta Arqueològica amb relació al jaciment esmentat pel Sr. Estrada. Durant el seguiment dels rebaixaments efectuats per les màquines excavadores, es va detectar un nou jaciment iberoromà relacionat amb un forn en el P.K. 10,100. Aquest va ser preservat del moviment de terres i ha estat excavat (forn de can Company).

Delimitació i sondeig

Un cop determinats els jaciments en els quals calia intervenir es passà a la fase de delimitació i sondeig, que es dugué a terme solament en el cas del jaciment del turó de can Capella, ja que el jaciment del forn de can Companys quedà descartat pels motius al·ludits anteriorment. Tanmateix, en el seguiment dels rebaixaments ja hem esmentat la troballa d'un nou jaciment que hem anomenat *forn de can Company*.

Al turó de can Joan Capella s'efectuà una delimitació hipotètica de l'àrea a sondejar a partir de:

- L'eix central del projecte d'autopista
- Els límits determinats per l'expropiació

- La topografia natural
- Els punts sospitosos per la seva morfologia.

PROSPECCIÓ MECÀNICA

- S'inicià la prospecció mecànica en les zones on l'acumulació de sediments era més important (peu de vessants, etc.).
- Començaren els treballs amb l'execució de cales de sondeig a discreció.
- Els sondejos es van multiplicar a partir de la informació rebuda del sondeig anterior (presència de materials o altres indicis que orientaven a la localització exacta). Es va sondejar exhaustivament tota l'àrea expropiada del turó de can Joan Capella i solament es va detectar la

presència de materials en fer un sondeig en un petit planell situat al vessant sud-est. Aquí havien desaparegut les restes arquitectòniques aèries, però es conservaven les estructures subterrànies. En aquest cas, la localització d'aquestes estructures solament es va poder fer retirant de manera extensiva la capa vegetal.

- Un cop localitzat el nucli del jaciment, es continuà el sondeig fins a delimitar-ne l'extensió màxima.

- La prospecció mecànica s'efectuà únicament al jaciment del turó de can Joan Capella. En el cas del forn de can Company es passà directament a l'excavació extensiva, ja que fou localitzat quan ja s'havia extret la capa vegetal.

- Localitzats i delimitats els jaciments, es passà a l'excavació manual i extensiva seguint la metodologia adequada, basada en el sistema Harris i adaptada a les característiques de les estacions arqueològiques on calia intervenir.

LA VIA ROMANA

L'antiga via romana de Parpers que ha unit des de l'antiguitat els nuclis d'Ilduro (Mataró) i Semproniana (Granollers) ha estat motiu d'investigació des del tram conservat i conegut al coll de Parpers fins al peu del turó de can Joan Capella.

La via ha estat molt modificada al llarg dels anys, fins al punt que no es pot assegurar que cap dels camins que avui descendeixen des de Parpers fins a la plana vallesana

sigui realment identificable amb la via. Fins al moment no s'han detectat restes de paviments o d'estructures associades que es puguin relacionar amb la continuïtat de la via romana.

El tram conegut de la via queda tallat en arribar al coll de Parpers, on la construcció de la carretera moderna la va malmetre fins al punt de fer-la desaparèixer. A partir del coll, la via desapareix absolutament. Cal pensar que devia continuar amb unes característiques arquitectòniques similars a les que encara podem admirar avui en el vessant d'Argentona. Però la realitat és que la prospecció de tota l'àrea boscosa del vessant nord de Parpers no ha proporcionat la troballa de cap element que evidenciï el traçat segur de la via. Des del nostre punt de vista, i després d'haver prospectat tota la zona exhaustivament, considerem dues opcions:

A) La via, a partir de Parpers i vers el Vallès, seguia el mateix recorregut de l'actual carretera, la construcció de la qual va eliminar les restes de paviments i de murs de contenció. Aquesta opció la defensem d'acord amb la lògica orogràfica, atenent que la via no podia tenir un pendent excessivament pronunciat.

B) Aquesta opció seguiria el mateix traçat que l'actual carretera C-1415, des del coll de Parpers fins a la casa del Palauet de Parpers, en el P.K. 11,300 aproximadament, des d'on començaria el descens per la vall en dos o tres revolts pronunciats, més

o menys seguint el traçat d'un camí forestal que arriba avui al fons de la vall en trobar-se amb el turonet on s'ubica l'església de Sant Miquel, coneguda per la tradició i també anomenada *Torre del Castell*. D'aquí podem resseguir un camí que va paral·lel a la riera de Gassuachs fins a retrobar-se amb la carretera C-1415 en el P.K. 13,200, al peu del jaciment d'època ibèrica del turó de can Joan Capella. En descriure aquest traçat no pretenem defensar que la via anés exactament per aquest camí, però podia haver seguit aproximadament aquest itinerari, en el qual no s'ha localitzat cap resta significativa. Aquest fet és estrany, tenint en compte la gran categoria constructiva de la via; però hem de tenir present que el territori ha estat aquí molt modificat, fins al punt que el camí descrit (i que sens dubte era el camí anterior a la carretera actual, segons testimoni del senyor Antoni Cassà, masover de la finca de can Company), en el seu pas pel fons de la vall, era almenys més d'un metre més profund fa uns 50 anys que avui, tal com ens explica el senyor Cassà¹.

En resum, no hi ha proves evidents del traçat de la via a partir de Parpers; solament es poden apuntar les hipòtesis esmentades.

Un aspecte interessant de la prospecció el constitueixen les restes de l'antiga capella de Sant Miquel o de la Torre del Castell, que pensem que es poden relacionar amb un punt de control estratègic del camí (en qualsevol de les dues hipòtesis

1 Diversos autors s'han ocupat de l'estudi teòric de la via de Parpers: PELLICER (1887), pàg. 229-231; CARRERAS CANDI (1891a), pàg. 14-16; ídem (1891b), pàg. 129-131; ídem (1893), pàg. 87; ídem (1904a), pàg. 41; ídem (1904b), pàg. 10 i 25; GOMIS (1911), pàg. 241; anònim (1926), pàg. 172 i 174; SERRA RÀFOLS (1928), pàg. 54; SERRA i alt. (1945), pàg. 40; ALBERT (1948), pàg. 35; anònim (1948), pàg. 109; RIBAS (1952) pàg. 83; ídem (1961); BATISTA (1974); NAVARRO (1978); PREVOSTI (1981), pàg. 215-217.

Vista del jaciment de can Company
(Fotografia: Arqueociència)

esmentades), amb hipotètics precedents romans. Aquestes restes es troben en un promontori al mig de la vall i arran del camí antic pel seu costat de llevant, dintre d'una espessa bardissa, just on comença el pendent del camí vers Parpers. Es tracta d'un punt de gran interès històric i arqueològic on la vegetació amaga un conjunt arquitectònic de parament d'estil romànic.

JACIMENT DEL FORN DE CAN COMPANYY

Situació i descripció

El forn de can Company està situat en el P.K. 10,010 de la nova autopista, en el lloc on s'ubica l'estrep sud del viaducte de la riera de Gassuachs (coordenades UTM: 31TDG-459045) i a 165 metres d'altitud (s.n.m.). Aquest forn fou localitzat i associat primerament a una estació iberoromana, car estava reomplert amb enderrocs i materials ceràmics ibèrics. Tanmateix, l'excavació ha demostrat que es tracta d'un gran forn de calç modern, al voltant del qual han aparegut set fons de sitges (dues tallades pel forn) d'època iberoromana. El jaciment ha estat excavat (150 metres quadrats) en la seva totalitat dins l'àrea afectada per l'obra, però pot ser que s'hi conservin restes adjacents i exteriors (vers el costat sud-oest).

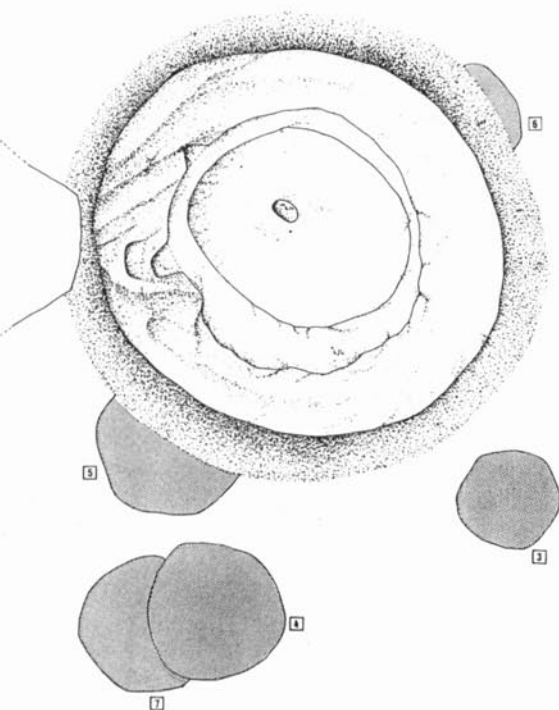
Els materials

Els materials recuperats a l'excavació arqueològica del forn de can Company no arriben a 300 fragments de ceràmica (262); també hi ha altres materials comuns, com ara escòries, *tegulae* i restes faunístiques. El mal estat de conservació de l'assentament d'època iberoromana va acompanyat d'una gran migradesa de materials arqueològics i impedeix fer-ne valoracions que superin la simple atribució d'una cronologia al jaciment. Aquesta es concreta en època iberoromana gràcies al conjunt homogeni dels materials ceràmics, entre els quals destaquen dues peces de vernís negre trobades en el farciment d'amortització de la sitja 2 (u.e.8). Es tracta de la forma Morel 2825 de la campaniana A i de la forma Morel 2255 de la campaniana B, ambdues amb una datació situable entorn de l'any 100 a.C.

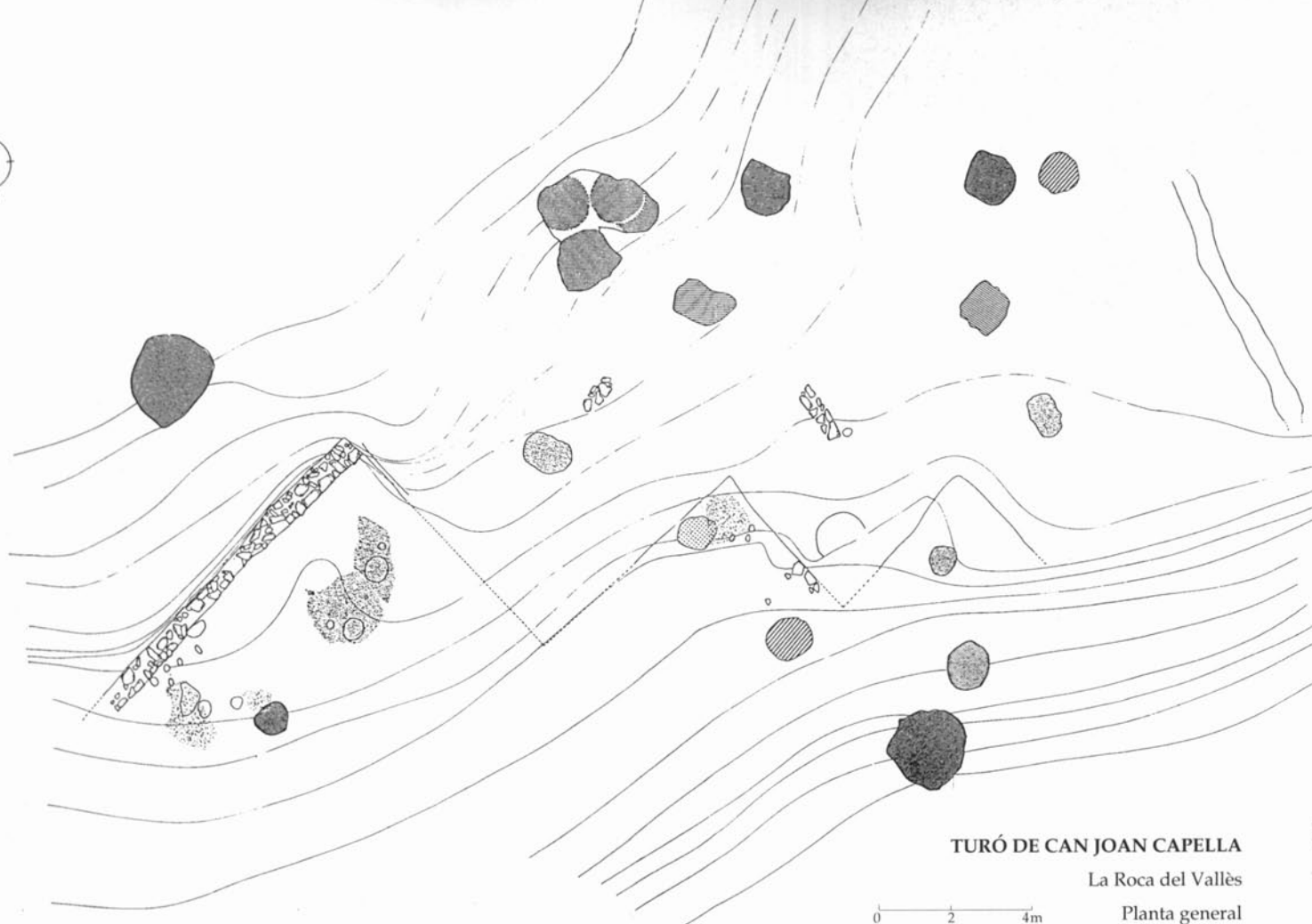
Entre els materials més destacables, hem d'observar un vas quasi sencer de ceràmica feta a mà (u.e. 8, 11) i la part superior d'una olla de la mateixa classe, similar a les trobades a la major part de jaciments coetanis del Maresme i del Vallès Oriental. Cal remarcar la troballa de restes d'un *dolium*, d'una fusaiola i d'un *pondus*, la qual cosa ens indica que es devia tractar d'un assentament permanent, tot i que probablement era de petites dimensions.

En connexió amb l'amortització i l'abandonament del forn, és significatiu el fragment d'una vora de plat, decorat en blau i groc, datable vers el segle XVII.

Planta general del jaciment de
can Company (Arqueociència, 1993)

0 1m

EL JACIMENT DEL TURÓ DE CAN JOAN CAPELLA

Situació i descripció

El jaciment del turó de can Joan Capella està situat en el marge sud del P.K. 10,300 i ha estat excavat totalment. El jaciment cal relacionar-lo amb el ja conegut i localitzat arran de l'antiga carretera C-1415 en el P.K. 13,300 (coordenades UTM: 31TDG458046) i a 185 metres d'altitud (s.n.m). Es tracta d'un assentament d'època ibèrica disposat en vessant, amb una cronologia relativa, encara que es pot precisar entorn dels segles III-II a.C. S'hi han localitzat restes d'habitaclles relacionats amb una àrea de magatzems de cereals en sitges subterrànies. Aquestes, de característiques diverses (oscil·len entre el metre i els dos metres i mig de diàmetre), foren abandonades parcialment

buides, fet que motivà que es reomplissin per l'acció de l'erosió. La part inferior de les sitges ha fornit una mostra considerable de materials arqueològics, principalment ceràmics, fins i tot amb alguna peça restaurable i d'interès museogràfic. El jaciment és de gran interès per a la interpretació dels assentaments rurals ibèrics que encara es desconeixen, els quals solen presentar-se sempre en un gran estat de destrucció. El turó de can Joan Capella ha sofert un alt grau de modificació a causa de l'erosió i dels treballs agrícoles (vinya). L'àrea excavada té una extensió aproximada de 1.000 metres quadrats.

El jaciment localitzat al sud-est del turó de can Joan Capella es trobava en un gran estat de degradació. Malgrat això, s'ha pogut observar que es tracta d'un assentament rural d'època ibèrica plena, situat a

mitja alçada en terrasses guanyades al pendent del turó on estava emplaçat. Les nombroses sitges i la seva gran capacitat ens indiquen el caràcter eminentment agrícola d'aquest assentament, que es pot datar entre la primera meitat del segle IV a.C. i la primeria del segle III a.C. La localització de sitges as-

Vista del jaciment del turó de can Capella
(Fotografia: Arqueociència)

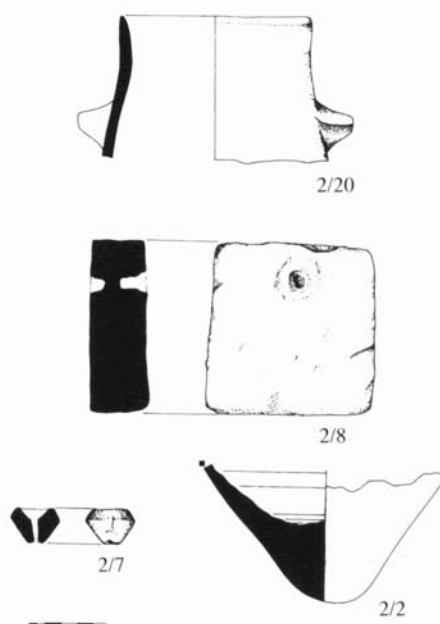
sociades a estructures d'hàbitat (terrasses, murs, llar de foc) és de gran interès per tal de demostrar que el que es coneix amb el nom de «camps de sitges» no són en la seva majoria magatzems aïllats, sinó que estan associats a llocs d'habitació construïts al damunt o al costat de les sitges.

La posició, malgrat que es tracta d'un assentament rural petit, és principalment estratègica, car al seu peu passava, ben segur, un dels camins preromans més importants de Catalunya, procedent d'Ilduro i que anava vers les terres prelitorals i interiors; més endavant esdevindria una via romana important.

Potser el jaciment de can Company, a l'altra banda de la riera, situat més al pla, podria haver estat el continuador d'aquest assentament primitiu. Aquell també devia desaparèixer amb la reordenació i l'explotació del territori a favor d'alguna de les vil·les romanes properes.

Materials

Atesa la coherència cronològica i de material observada en aquest jaciment, ens disposem a fer l'estudi per blocs, i no pas per unitats estratigràfiques.

Jaciment de can Company

2/20 olla feta a mà, 2/8 *pondus*, 2/7

fusaiola i 2/2 fons d'àmfora

CERÀMIQUES D'IMPORTACIÓ

Ceràmica de vernís negre

Solament n'han estat localitzats dos fragments. Un correspon a un fragment informe de plat amb decoració amb estries, de difícil catalogació a causa del seu mal estat de conservació.

L'altre fragment és de gran interès perquè és l'únic que ens defineix amb certa precisió la cronologia del jaciment. Es tracta d'una vora d'*skyphos* sud-itàlic amb decoració de figures roges tardanes, datable en la primera meitat del segle IV a.C. (peça TC/74/7). Aquesta producció, potser relacionable amb el grup F.B. de Beazley², fou distribuïda àmpliament per tota la costa mediterrània. Així, doncs, en coneixem exemplars a Ullastret (Empordà), a la Bastida de Mogent (València), al poblat de Burriac, etc.

Àmfora púnico-ebussitana

No ens ha sortit repartida amb regularitat per tot el jaciment, sinó que només ens ha sortit en sis unitats estratigràfiques (6, 15, 23, 26 i 29) i, a més, només disposem de trossos informes, tret d'un fragment molt rodat que sembla que podria ser d'una vora, però de forma no determinada.

També és de destacar la presència d'un fragment de vora d'àmfora nord-africana (TC/52/2).

2 PICAZO, M. (1977): *La cerámica ática de Ullastret*. U.B., Institut d'Arqueologia i Prehistòria, Barcelona pàg. 73, lám. XX.

3 ARANEGUI, C. (1985): «Las jarritas bicónicas grises de tipo ampuritano». *Ceràmiques gregues i hel·lenístiques a la Península Ibèrica*. Diputació de Barcelona-Institut de Prehistòria i Arqueologia. Barcelona, pàg. 106-107.

4 Vegeu principalment els treballs de BARBERÀ, J. (1970): «La necrópolis ibèrica de Cabrera de Mar (Excavación 1968-1969)» a *Ampurias* 31-32, pàg. 169-189. BARBERÀ, J. (1968): «La necrópolis ibèrica de Cabrera de Mar (Colección Rubió de la Serna)» a *Ampurias*, XXX. Pàg. 97-150. GARCIA I ROSSELLÓ, J. (1993): *Turó dels Dos Pins. Necrópolis ibèrica*. Editorial AUSA. Sabadell. ARQUEOCIÈNCIA. *Campanya arqueològica a l'autopista del Maresme*. Jaciment de can Jordi. ACESA. En premsa.

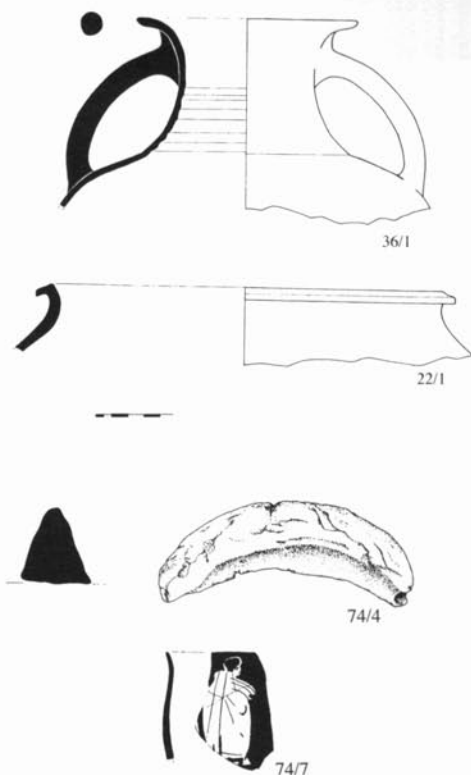
CERÀMIQUES INDÍGENES

Ceràmica grisa ibèrica

Aquesta classe de ceràmica la trobem representada en el jaciment amb la típica forma de gerreta bitroncònica amb vora exvasada i una sola nansa, decorada amb una o dues motllures en el coll. La pasta d'aquesta ceràmica és de color gris fosc, o bé pot ser bicolor, és a dir, de color vermellós per la part interior i gris fosc per la part exterior. Aquest tipus de ceràmica s'associa a un moment de plena iberització a Catalunya, i el moment de la seva difusió màxima fou durant els segles III-II a.C., encara que ja en trobem en la segona meitat del s. IV a.C. Les gerres bicòniques més senceres que hem trobat en aquest jaciment (vegeu les peces TC/29/4 i TC/56/1) es caracteritzen per la decoració d'una o dues motllures al coll. Aquestes es poden classificar com a pertanyents a les formes 2 i 3 de la classificació de C. Aranegui, datables en el segle III a.C.³ S'han pogut classificar un total de 116 peces i fragments relacionables amb diverses formes, principalment gerretes bitroncòniques i bols.

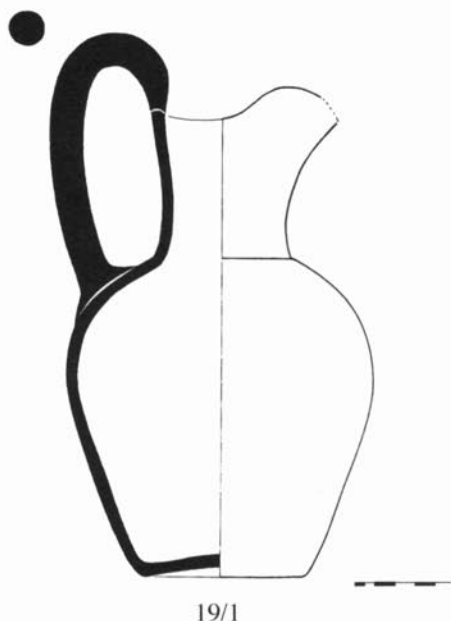
Ceràmica oxidada ibèrica

La totalitat dels fragments i de les peces recuperades és de 2.449, entre les quals destaquen 41 vores i 35 peces, que corresponen a una gran diversitat de formes; en podem destacar: un *oenochoe*, que s'ha pogut reconstruir en la seva totalitat (UE.19, dibuixat, TC/19/1); olles de vora de secció de «coll de cigne» (TC 22/1), habituals en tots els jaciments d'època ibèrica plena; bols de vora reentrant, i gerres de doble nansa, que es troben en els jaciments laietans⁴ datables en el segle III a.C.

Turó de can Joan Capella
36/1 i 22/1 ceràmica oxidada ibèrica
74/4 Suport d'argila cuita
74/7 fragment d'*skyphos* sud-itàlic

Turó de can Joan Capella
19/1 *oenochoe* (gerra per a abocar líquids)
de ceràmica oxidada ibèrica

També hem identificat dos fragments d'urna d'orelletes (TC/21/4 i TC/19/4), forma típica dels jaciments paleoibèrics i que perdura fins al segle IV.

Àmfora de boca plana

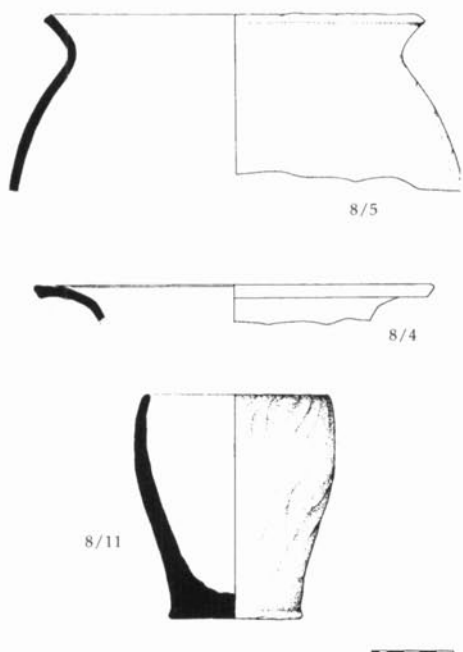
És l'àmfora indígena típica, que en aquest jaciment no és gaire nombrosa. Es caracteritza per tenir la vora força marcada, que recorda les àmfores púniques. Aquesta característica, pròpia de les àmfores del període ibèric ple, la diferencia de les àmfores de boca plana d'època iberoromana que, en la majoria dels exemplars, tenen la vora llisa i sense remarcar.

Ceràmica feta a mà

Els 502 fragments i peces catalogades com a ceràmica feta a mà són molt fragmentaris i solament permeten observar la presència de les repetitives olles de perfil en S amb decoració de cordons poc marcats sota la vora. Solament destaca una peça exòtica de pasta clara i grollera amb forma d'olla (recorda les olles fetes a torn), amb cordons verticals sobre el cos. No en coneixem paral·lels.

Altres materials ceràmics

Pondera. Com és habitual en la majoria d'assentaments ibèrics de Catalunya, ens hem trobat amb una sèrie de *pondera*, alguns dels quals fragmentats i algun altre sencer o reconstituïble. Els hem trobat reparatits regularment (U.E 21, 23, 24, 29, 49, 51,...).

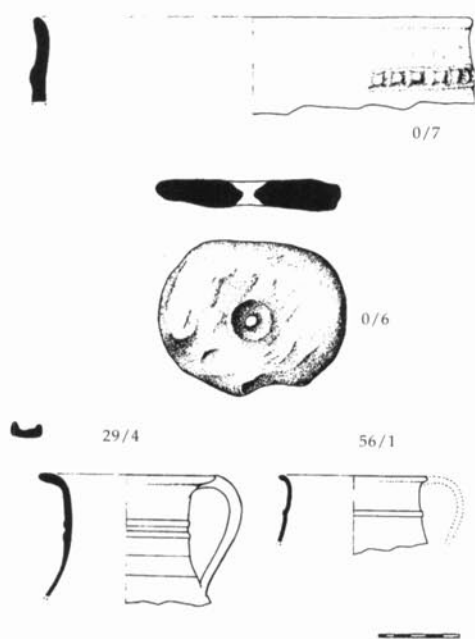

Jaciment de can Company

8/4 ceràmica oxidada a torn, 8/5 i 8/11 ceràmica feta a mà

Turó de can Joan Capella

0/6 placa de pedra pulida 0/7 olla de ceràmica feta a mà 29/4 i 56/1 ceràmica grisa ibèrica

Restes lítiques treballades

Quant a restes lítiques treballades, ens trobem amb alguns molins barquiformes (TC/11/3, TC/44/1, per exemple), cosa que no ens aporta cap dada cronològica, però sí que ens indica un tarannà agrícola del jaciment, ja evident per les estructures de l'assentament en si.

Metall bronze

Solament hem recuperat una fíbula molt fragmentada, d'impossible classificació (TC/21/6, podria ser de ressort bilateral), i una agulla de cap (TC/43/5).

CONCLUSIONS

Els jaciments de can Capella i can Company presenten diversos aspectes que fan inevitable la seva interrelació teòrica. Es troben afrontats, presenten una possible continuïtat cronològica i es poden relacionar amb el camí de Parpers.

El turó de can Joan Capella té una situació enlairada (a mig vessant), típica dels assentaments preromans. Des de la seva posició es controlava visualment la vall per on descendeix, des de sempre, un dels camins més importants que relacionen directament i més ràpidament la costa amb la depressió Prelitoral. Per la funció del jaciment -hàbitat rural i magatzem de cereal- cal pensar que la seva situació respecte del camí fou escollida amb l'objectiu de mercadejar amb el cereal per a la seva exportació.

El jaciment localitzat en el forn de can Company podria haver tingut la mateixa funció que el seu germà més antic. Solament ha canviat la seva posició topogràfica, com s'escau per a un assentament propi d'època ro-

mano-republicana. Ambdós casos són assentaments que no podem qualificar de *poblats*, sinó de petits nuclis rurals, amb un hàbitat potser estacional relacionable amb les temporades estivals de la collita. No és inversemblant pensar que una comunitat ubiqui el seu estatge estival prop dels conreus i que a més cerqui un punt per a l'emmagatzematge del cereal excedent, per a la seva venda posterior als mercaders que ben segur utilitzaven Parpers com a pas habitual vers la costa, on la població d'Ilduro devia dirigir el comerç exportador indígena vers el Mediterrani.